

Business Centre Club

ZWIĄZEK PRACODAWCÓW BUSINESS CENTRE CLUB

00-136 Warszawa, Pl. Żelaznej Bramy 10, NIP: 525-22-42-171,

tel.: (22) 625 30 37, fax: (22) 621 84 20, e-mail: biuro@bcc.org.pl,

Rejestr: Sąd Rejonowy dla m. st. Warszawy, XII Wydział Gospodarczy Krajowego Rejestru Sądowego Nr: 0000070444

Warszawa, 21 marca 2018 r.

Pan Piotr Nowak
Podsekretarz Stanu
w Ministerstwie Finansów

Szanowny Panie Ministrze,

W załączeniu przesyłamy opinię Związku Pracodawców Business Centre Club do Projektu ustawy o pracowniczych planach kapitałowych (nr UD 321).

Z poważaniem,

(-) Jarosław Oleksiak
Wiceprezes Zarządu ZP BCC
Dyrektor Generalny

(-) Katarzyna Herman
Wiceprezes Zarządu ZP BCC

Związek Pracodawców Business Centre Club (ZP BCC) działa na podstawie ustawy z dnia 23 maja 1991r. o organizacjach pracodawców. Zgodnie z art. 5 jego zadaniem jest ochrona praw i reprezentowanie interesów zrzeszonych członków wobec związków zawodowych, organów władzy i administracji rządowej oraz organów samorządu terytorialnego. Na podstawie art. 16 i art. 16 (2) wskazanej ustawy, ZP BCC ma prawo opiniowania założeń i projektów aktów prawnych w zakresie praw i interesów związków pracodawców oraz ma prawo występowania z wnioskami o wydanie lub zmianę ustawy albo innego aktu prawnego. Organ państwowy jest obowiązany, w terminie 30 dni, przedstawić organizacji pracodawców swoje stanowisko lub uzasadnić stanowisko negatywne. ZP BCC, jako członek Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego jest łącznikiem między podejmującymi decyzje instytucjami europejskimi a obywatelami Polski.

Opinia ZP BCC dotycząca rządowego projektu ustawy o Pracowniczych Planach Kapitałowych (PPK)

I. Zagadnienia pryncypialne.

Proponowany sposób tworzenia i funkcjonowania PPK w zakładach pracy akcentuje potrzebę, wręcz konieczność, współdziałania pracodawców i pracowników. Ta pryncypialna zasada jest akceptowana przez członków ZP BCC jako ważna w prowadzeniu działalności gospodarczych. Z badania ankietowego, przeprowadzonego przez BCC w lutym br., wynika że ponad połowa jej respondentów, ocenia przedłożony projekt rządowy negatywnie. Zastrzeżenia przedsiębiorców budzi wzrost pozapłacowych kosztów pracy, nie ma akceptacji dla drakońskich kar, zawierających sugestię domyślnej nieuczciwości pracodawców w stosunku do pracowników.

Dotychczasowe pomysły rozwinięcia w ramach systemu ubezpieczeń społecznych, tzw. III, dobrowolnego filara emerytalnego, nie powiodły się. W PPE, od 2000 r. zgromadzono niespełna 400 tys. uczestników, indywidualne konta emerytalne gromadzą ok. 5% zatrudnionych. PPK jest nowym mechanizmem oszczędzania, ale jest też elementem systemu zabezpieczenia społecznego, w tym emerytalnego. Przedłożony projekt dotyczący tworzenia oszczędności uczestników na cel emerytalny u pracodawcy, ma na uwadze obecną kondycję systemu emerytalnego, osłabionego przez działania kolejnych rządów od 2012 r. dot. OFE oraz wieku emerytalnego. Demontaż OFE w tym okresie stanowił radykalne odejście od umowy społecznej przyjętej w 1999 r. i podważył zaufanie obywateli do państwa. Prywatna własność, dla tworzonych w ramach PPK aktywów składkowych uczestników, jest niezbędna dla odbudowy tego zaufania. Tę zmianę trzeba zagwarantować prawnie, wprost – na poziomie ustawy, w sposób nie budzący wątpliwości.

System zabezpieczenia społecznego, powinien być transparentny, stabilny, posiadać zaufanie społeczne, oraz uwzględniać skutki starzenia się polskiego społeczeństwa na przyszłe stopy zastąpienia. **W poczuciu odpowiedzialności za kształt stanowionego prawa, przedstawiamy poniżej propozycje zmian w proponowanym projekcie regulacji. Należy w szczególności:**

1. Podjąć działania informacyjne i edukacyjne na rzecz podniesienia świadomości o spodziewanym silnym spadku tzw. stopy zastąpienia (stosunek wysokości emerytury do pobieranego wynagrodzenia) i konieczności dodatkowego oszczędzania na cel emerytalny w okresie aktywności zawodowej osób zatrudnionych.
2. Precyzyjnie wyjaśnić, dlaczego proponowany mechanizm PPK, oparty o metodę kapitałową jest dobrym instrumentem prywatnego oszczędzania na cel emerytalny, i tworzenia oszczędności własnych na okres po zakończeniu aktywności zawodowej.
3. Proponowane wdrożenie dodatkowego komponentu oszczędzania na cel emerytalny w postaci PPK zachowuje charakter dobrowolny po stronie uczestników programu i przymusowy po stronie pracodawców. Wkład finansowy ze strony pracodawców będzie jednak dominujący, potencjalnie znacznie powiększającym koszt pracy. Należy obniżyć koszty administracyjne nakładane na pracodawcę, związane z wprowadzeniem planu.
4. Aktywa gromadzone w PPK będą bardzo znaczące (ok. 5 mld zł, przy ostrożnym szacunku uczestnictwa, już w pierwszym roku funkcjonowania ustawy). Kluczowy będzie sposób ich inwestowania. Od jakości decyzji inwestycyjnych zależeć będzie zaufanie pracowników do PPK. Ew. powierzenie zarządzania aktywami zarówno towarzystwom funduszy inwestycyjnych, jak i powszechnym towarzystwom emerytalnym oraz towarzystwom ubezpieczeń na życie należy pozostawić regulatorowi, uwzględniając efekt konsultacji społecznych.
5. Należy doprowadzić do dyskontynuacji ustawy o zniesieniu limitu tzw. 30 krotności o-zusowania, której wdrożenie z 1 stycznia 2019 r. oznaczać będzie objęcie składkami na ubezpieczenie emerytalne i rentowe pełnego wynagrodzenia jako podstawy wymiaru i przeniesienie jej kosztów na pracodawców. Podniesienie kosztów zatrudnienia dla firm o ponad 1 mld zł rocznie w ciągu najbliższych 10 lat jest nie do zaakceptowania. Szczególnie wtedy gdy pracodawcy zostaną obciążeni składką podstawową do PPK w części po ich stronie w kwocie 2-4 mld zł rocznie. Nałożenie tych dwóch dodatkowych kosztów pracy jest zbyt dużym obciążeniem dla pracodawców. Ustawa znajduje się obecnie w Trybunale Konstytucyjnym i powszechnym oczekiwaniem pracodawców jest jej unieważnienie, z uwagi na tryb jej wprowadzenia.

Prognozowana, niska liczba urodzeń oraz wydłużające się średnie trwania życia po osiągnięciu wieku emerytalnego, będą istotnie wpływać w stopniu bardzo dużym na wzrost liczby emerytów, rencistów i osób ubezpieczonych, w konsekwencji na pogorszenie sytuacji finansowej Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Z prognoz Eurostatu wynika, że w 2050 r.

ludność Polski wyniesie 34,8 mln, czyli będzie o 8,3% niższa niż w 2015 r. Co istotne, populacja osób w wieku produkcyjnym zmaleje o 6,7 mln osób (spadek o 27,3%), natomiast populacja osób w wieku poprodukcyjnym wzrośnie o 3 mln osób (wzrost o 42,4%).

Teraz jedynie 3,2% gospodarstw domowych posiada oszczędności wyższe niż roczne dochody. Ludzie starsi oczekują poczucia bezpieczeństwa ekonomicznego Eurostat szacuje, iż w UE osoby powyżej 65 roku życia dysponują dochodem zbliżonym do 94% średniego dochodu na osobę ludności ogółem. W Polsce stopy zastąpienia będą o co najmniej połowę niższe.

Przykładem działań europejskich na rzecz umocnienia krajowych systemów emerytalnych i oszczędzania na starość, jest wydanie Zielonej (2010) i Białą Księgi (2012) Komisji Europejskiej. Istotę rekomendacji zawartych w wymienionych Księgach, a dotyczących łatwiejszego nabywania i zachowywania uprawnień do dodatkowych emerytur, wprowadzono w dniu 16 kwietnia 2014 r. w dyrektywie Parlamentu Europejskiego i Rady (2014/50/UE). Określa ona przepisy ułatwiające korzystanie z prawa do swobodnego przemieszczania się pracowników między państwami członkowskimi Unii Europejskiej. Przedłożone zmiany polegają na nowelizacji przepisów ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o pracowniczych programach emerytalnych (PPE), z określeniem maksymalnego okresu oczekiwania na nabycie prawa do przystąpienia do dodatkowego programu emerytalnego. oraz obowiązku informowania pracodawców przez zarządzających PPE o sytuacji ich członków. Doprecyzowane są uprawnienia do świadczeń dla spadkobierców związanych z dodatkowymi programami emerytalnymi, co ma zastosowanie do beneficjentów pozostałych przy życiu – czyli do osób uprawnionych do otrzymania środków zgromadzonych przez uczestnika w przypadku jego śmierci. Osoby te powinny być traktowane jak beneficjenci z odroczonymi uprawnieniami, także w zakresie obowiązków informacyjnych.

Projekt ustawy powinien wejść w życie do 21 maja 2018 r., co wynika z przepisów dyrektywy 2014/50/UE. Zaproponowane rozwiązania zostały uprzednio ocenione przez ZP BCC pozytywnie, zwłaszcza w kontekście tzw. transgraniczności i mobilności pracowników na rynku europejskim.

I. Szczegółowe uwagi do przepisów prawnych

1. Należy wprowadzić ustawową gwarancję własności aktywów zgromadzonych w PPK na rzecz uczestnika. Przepis art. 24 projektu ustawy o PPK stanowi, że składki pochodzą ze środków własnych pracodawcy i uczestnika. Składka po przekazaniu do funduszu będzie przeliczona na jednostki uczestnictwa i staje się aktywem zarządzanym w ramach funduszu. W prezentacji dotyczącej PPK, przedstawionej przez Ministerstwo Finansów zawarto zapis „Gwarancja prywatności zgromadzonych oszczędności”, ale w projekcie ustawy nie znalazł się przepis to sankcjonujący. Brak zaufania do systemu emerytalnego, został spowodowany likwidacją blisko połowy aktywów skarbowych akumulowanych w OFE na kontach ubezpieczonych, z ich księgowym przeniesieniem do ZUS. Dlatego Ustawodawca w celu zwiększenia zaufania do systemu PPK powinien wpisać *explicite* do Ustawy o PPK gwarancję własności środków na rzecz uczestników.
2. Poziom partycypacji uczestników w PPK może zapewne osiągnąć oczekiwany blisko 75%, jeśli w projekcie ustawy znajdzie się przepis gwarantujący uczestnikom własność zgromadzonych środków. Brzmienie odpowiednich przepisów (m.in art.6) ustawy z dnia 27 maja 2004 r. o funduszach inwestycyjnych i zarządzaniu alternatywnymi funduszami inwestycyjnymi (Dz.U. 2004 Nr 146 poz. 1546) na którą w sprawach nieuregulowanych powołuje się projekt ustawy o PPK wydaje się w tym przypadku niewystarczający.
 - W art. 24 do ust.1 projektu ustawy o PPK dodaje się zdanie: „środki na rejestrze uczestnika pochodzące ze składek podstawowych i dodatkowych są własnością uczestnika w każdym czasie.”
 - W art. 32 projektu ustawy o PPK dodaje się ust.4 o treści: „4. Uczestnik dysponuje środkami pochodzącymi z dopłat rocznych wyłącznie na zasadach określonych w przepisie wyrażonym w art. 87 ust.1 i art.95 ustawy”.

Zmiany doprecyzują prawo własności uczestnika do aktywów składkowych i dysponowania nimi po spełnieniu warunków do wypłaty lub wypłaty transferowej.

3. Proponuje się udzielić pracodawcy prawa do wyboru formy planu emerytalnego poprzez następujące rozwiązanie: pracodawca, który nie założy Pracowniczego Programu Emerytalnego z minimalną wysokością składki w wysokości 3,5% wynagrodzenia, będzie obligatoryjnie zakładał PPK. Wydaje się, iż wskazany byłby pewien margines swobody u pracodawców w zakresie formy i reguł oszczędzania na cel emerytalny. Należałoby rozważyć zmianę przepisów ustawy o PPE poprzez postulowane od blisko dekady -

wprowadzenia notyfikacji programu w KNF, na bazie zatwierdzonego wzorca umowy programu, zamiast administracyjnego trybu wydawania decyzji rejestracyjnej jak ma to miejsce obecnie. Pracodawcy posiadający możliwość wyboru albo objęcie obowiązkową umową na prowadzenie PPK lub utworzenie i finansowanie PPE z minimalną składką podstawową 3,5%, będą mogli lepiej dopasować politykę świadczeń dodatkowych na cel emerytalny, w ramach przyjętej w firmie polityki wynagradzania.

Proponowane zmiany:

- w art.12 ust.1 dodaje się w końcu obecnego brzmienia przepisu, po przecinku „lub prowadzi PPE i odprowadza składki podstawowe do PPE w wysokości co najmniej 3,5% wynagrodzenia jeżeli nie postanowi prowadzenia równocześnie umowy o zarządzanie PPK i PPE.

W uzasadnieniu zmiany, pracodawca będzie miał wybór odnośnie tego, czy prowadzi: wyłącznie PPK, wyłącznie PPE z minimalną składką 3,5% lub oba plany jednocześnie, jeśli obejmie to polityka wynagradzania pracowników. Pracodawcy mający takie narzędzia będą mogli dopasować politykę dodatkowych świadczeń na rzecz pracowników przedmiotowego rodzaju (PPK i PPE) do potrzeb. Jest to szczególnie ważne dla branż gdzie pozyskanie i utrzymanie wyspecjalizowanych zespołów pracowniczych rodzi dla pracodawców ryzyko nadmiernej rotacji pracowników.

4. Wymiar sankcji karnych wobec pracodawcy, opisanych w art. 96, w związku z dodatkowym nadzorem Państwowej Inspekcji Pracy - wymaga zmiany głębokiej zmiany. Przepis jest obecnie sformułowany ogólnikowo i pozwala na wieloznaczność interpretacji. Należy obniżyć wymiar sankcji, w szczególności w odniesieniu do kary pozbawienia wolności, z wykreśleniem zagrożenia 2-letniej kary pozbawienia wolności jako kary najwyższej. Proponuje się zastosowanie analogicznego rozwiązania jak w przypadku ustawy o PPE.
5. Należy udzielić pracodawcy prawa do różnicowania dobrowolnej części składki do PPK, jaką będzie wносił na rzecz uczestników. Egalitarne podejście odnośnie wysokości oferowania składki dodatkowej opartej wyłącznie o kryterium stażu pracy uniemożliwia wdrożenie PPK jako elementu motywacyjnego, adresowanego do wybranych grup pracowniczych. Projekt ustawy PPK obecnie zakłada możliwość różnicowania składki dodatkowej w zależności od stażu pracy a nie przepisów regulaminu wynagradzania lub określonego stanowiska pracy. Zapewne wielu pracodawców zwiększałoby składkę

dodatkową na rzecz uczestników np. z działów produkcji, wsparcia czy też realizacji usług. Zgłaszana jest potrzeba zastosowania bardziej elastycznych rozwiązań w zakresie dodatków pozapłacowych. Pracodawcy mogliby zyskać narzędzie zachęcające dla nowo rekrutowanych pracowników, zaś obecny zapis pozwalający różnicowanie składki wyłącznie od stażu pracy nie daje takiej możliwości.

Proponowana zmiana:

W art.25 ust. 3 w zdaniu pierwszym - zamiast kropki, wstawić przecinek i po przecinku treść:”
... albo na zasadach zawartych w umowie o zarządzanie PPK

Należy rozważyć likwidację dla uczestników „okienka” wypłat, które po likwidacji przez pracodawcę PPE pozwala po transferze do IKE wypłacić uczestnikowi ok. 65% zgromadzonych środków (pomniejszone o składkę do ZUS ryczałtowo 30% od wartości składek i 19% podatku od dochodu kapitałowego). Obecne rozwiązanie umożliwia w razie likwidacji PPE wypłatę środków gromadzonych na emeryturę zazwyczaj na wiele lat przed osiągnięciem wieku emerytalnego. Istnieje ryzyko, że pracodawcy posiadający obecnie PPE stopniowo zaczną likwidować te programy i przechodzić na program PPK. W takim przypadku zaniknie zgromadzona finansowa osłona emerytalna i dotychczasowi uczestnicy PPE w większości dokonają wypłat transferowych do IKE (blisko 200 mln zł w roku 2015 r., dane KNF) i dalej - na cele konsumpcyjne. Ponadto, im większa kwota zgromadzona w rejestrze uczestnika w PPE (po transferze do IKE), rośnie chęć uczestników do wypłaty na cele konsumpcyjne. Niweczy to cel emerytalny gromadzonych środków, tworzy presję na pracodawcę likwidacji PPE po krótkim okresie funkcjonowania.

Obecne brzmienie przepisu art.34 z ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o indywidualnych kontach emerytalnych (IKE), pozwala na wypłatę środków po osiągnięciu wieku emerytalnego lub nabycia uprawnień emerytalnych i ukończenia 55 lat. Ponadto - spełnienia warunku wpłat na IKE przez co najmniej 5 dowolnych lat.

Proponowana zmiana:

W ustawie z dnia 20 kwietnia 2004 r. o IKE:

W art. 37. do ust. 1a. w zdaniu w obecnym brzmieniu, po przecinku dodaje się treść: „z wyłączeniem środków pochodzących z wypłaty transferowej z pracowniczego programu emerytalnego w rozumieniu ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o pracowniczych programach emerytalnych, którego oszczędzający był uczestnikiem.

Art. 2 pkt 4 – definicja funduszu inwestycyjnego. Uwzględniono także fundusz zagraniczny, zgodnie z ustawą o funduszach inwestycyjnych jest to nie tylko fundusz inwestycyjny otwarty, ale także spółka inwestycyjna. Powoduje to, iż podmioty zagraniczne mogą oferować zdecydowanie szerszy katalog produktów, aniżeli FIO lub SFIO. Przepisy ustawy nie precyzują, jaki wymóg kapitałowy (pozwalający oferować PPK na Portalu) dotyczy ww. spółki inwestycyjnej, gdyż w definicji TFI (art. 2 pkt 26) w przypadku funduszu zagranicznego, odnosi się to do organu funduszu zagranicznego.

Art. 2, definicja 10) występuje dwukrotnie. Niespójność terminów pomiędzy definicją w art. 2 pkt 10 (gdzie zamianę pomiędzy subfunduszami nazywa się konwersją) a art. 39 ust. 3 ustawy, gdzie jest zapis stanowiący wprost o zamianie jednostek pomiędzy subfunduszami. Proponuje się zastosowanie pojęć stosowanych w obrocie, czyli odrębnie zdefiniować konwersję (pomiędzy funduszami) i zamianę (pomiędzy subfunduszami) i uwzględnić to m.in. w art. 10 pkt 11 (warunki konwersji/zamiany). Dodatkowo definicja zawiera obowiązek jednoczesnego dokonywania odkupień i nabyć za środki pieniężne z tytułu odkupień. Z uwagi na sposób dokonywania rozliczeń bankowych oraz transakcji giełdowych nie jest możliwe, bez posiadania linii kredytowej, zrealizowanie powyższego obowiązku. Jednocześnie przepisy art. 43 ustawy (dot. dopuszczalnych kosztów) nie zawierają możliwości obciążenia funduszu kosztami korzystania z takiej linii kredytowej.

Art. 2 pkt 15 – definicja osoby uprawnionej – zdecydowanie rozbieżna od znajdującej się w art. 111 ustawy o funduszach inwestycyjnych. Z uwagi na zachodzące zakresy znaczeniowe obu definicji pojawi się problem, którą z ustaw można stosować przy określaniu kwoty wypłaty takiej osobie – czy z limitem określonym w ustawie o funduszach inwestycyjnych? Czy – biorąc pod uwagę, że środki zgromadzone w PPK wchodzą w skład małżeńskiej wspólności majątkowej – można wypłacić osobie uprawnionej tylko połowę środków, czy całość? Z art. 93 ust. 1 wynika, że wyłącznie całość środków zgromadzonych na PPK powinna trafić do osoby uprawnionej w ramach wypłaty transferowej, podczas gdy z art. 77 wynika, że w przypadku śmierci uczestnika PPK wybrana instytucja finansowa dokonuje wypłaty transferowej połowy środków zgromadzonych na rachunku zmarłego na rachunek w PPK, IKE lub PPE małżonka zmarłego uczestnika, w zakresie, w jakim środki te stanowiły przedmiot małżeńskiej wspólności majątkowej.

Art. 2 pkt 21 (poważne zachorowanie) – zgodne z art. 91 wypłata części środków następuje na podstawie dyspozycji uczestnika złożonej wraz z zaświadczeniem od lekarza. Nie jest

sprecyzowane, czy może to być dowolny lekarz, czy lekarz specjalista, a jeżeli tak, to czy zaświadczenie powinno być na specjalnym druku ścisłego zachowania? Szereg chorób wymienionych w definicji uniemożliwia samodzielne działanie uczestnika, przykładowo choroby mózgu (najczęściej osoby są nieprzytomne lub nie są w stanie podejmować racjonalnych decyzji, w tym drugim przypadku także dotyczy to choroby Alzheimer). Powinna być zatem uwzględniona możliwość korzystania z reprezentanta przez takiego uczestnika (z pominięciem konieczności uzyskania sądowego upoważnienia). Dodatkowo przepis jest nieprecyzyjny, gdyż nie wiadomo, czy chodzi o całkowitą utratę mowy lub wzroku, czy częściową (przy obecnych zapisach uczestnik nie może skorzystać z tych środków w celu ratowania mowy lub wzroku, tylko dopiero może z nich skorzystać, jak już je straci, czyli będą to środki na rehabilitację). Należy również zauważyć, że uczestnik ubiegający się o wypłatę będzie zmuszony do ujawnienia tajemnicy (np. dot. HIV), a instytucje i osoby pozyskujące i przetwarzające te wrażliwe dane będą musiały dodatkowo wdrożyć specjalne procedury związane z ochroną danych osobowych w powyższym zakresie, co zwiększa koszty prowadzenia działalności.

Pytanie również czy i w jaki sposób należy weryfikować tego typu dyspozycje uczestnika. Należy przenieść ten obowiązek z TFI do PFR.

Art. 2 pkt 23 – (definicja rachunku) – użycie sformułowania „zapis” daje nieoczekiwany rezultat, gdyż każda wpłata na rzecz uczestnika powinna powodować powstanie nowego rachunku, podobnie jak każda czynność skutkująca zmianą danych w rejestrze. Przykładowym potwierdzeniem rozumienia pojęcia „zapis w rejestrze” są postanowienia art. 83 ust. 5 ustawy o funduszach inwestycyjnych stanowiącego: „Ustanowienie zastawu na jednostkach uczestnictwa staje się skuteczne z chwilą dokonania, na wniosek zastawcy lub zastawnika, odpowiedniego zapisu w rejestrze uczestników funduszu, po przedstawieniu funduszowi umowy zastawu.” Dodatkowo powiązanie opłat na rzecz PFR jako odnoszących się do liczby rachunków (czyli de facto każdego zapisu w rejestrze), o których mowa w art. 63 ust. 3 ustawy o PPK, powoduje, że prowadzenie PPK przy obecnych propozycjach, będzie mało opłacalne. Należy brać pod uwagę pewną niespójność terminologii, gdyż art. 35 ust. 1 stanowi o ewidencjonowaniu składek, dopłat etc. oraz innych operacji na rachunku.

Zmiana: pod pojęciem rachunek, od którego należy się opłata, należy rozumieć - jako jeden, wszystkie rejestry jednego uczestnika, niezależnie od liczby funduszy czy subfunduszy w

danej wybranej instytucji finansowej, w tym jako jeden w sytuacji, gdy dany uczestnik ma kilka PPK zarządzanych przez tą sama instytucję finansową.

Art. 2 pkt 25 (środki) – z definicji wynika, że środki finansowe gromadzone na rachunku uczestnika są inwestowane w jednostki lub tytuły uczestnictwa, co oznacza, że obligatoryjnym sposobem inwestowania jest wyłącznie nabywanie jednostek/tytułów innych funduszy; ustawa o funduszach inwestycyjnych stanowi, że za dokonaną wpłatę fundusz zbywa jednostki uczestnictwa, zatem nie mamy do czynienia z lokowaniem środków w jednostki/tytuły, tylko otrzymywaniem ich w zamian za dokonaną wpłatę.

Art. 2 pkt 28 – definicja uczestnika. Po pierwsze dotyczy tylko osób zatrudnionych, w związku z czym nie wiadomo, czy pozostaje się uczestnikiem (w domyśle funduszu inwestycyjnego) po rozwiązaniu umowy o pracę i nie pozostaje się osobą zatrudnioną (w rozumieniu ustawy o PPK – art. 2 pkt 16)? Co więcej, uczestnikiem (zgodnie z projektem ustawy) jest także osoba, która przeszła na emeryturę, nie płaci składek emerytalno-rentowych, a nadal posiada jednostki uczestnictwa, lecz obecna definicja tego nie przewiduje. Po drugie, przy obecnej definicji uczestnikiem nie może być osoba uprawniona (chyba że jest uczestnikiem innego PPK – patrz definicja wypłaty transferowej). Niezrozumiałym jest brak odwołania do definicji uczestnika w ustawie o funduszach inwestycyjnych.

Zmiana. Definicja uczestnika powinna być następująca: uczestnik – osoba zatrudniona, w imieniu i na rzecz której podmiot zatrudniający zawarł umowę o prowadzenie PPK z instytucją finansową lub osoba, która posiada w środki w PPK.

Art. 4 ust. 1 – Przepis wymaga doprecyzowania, komu mają składać oświadczenia dotyczące PPK spadkobiercy, były małżonek, inne osoby określone w ustawie o PPK mogące składać oświadczenia dot. zgromadzonych aktywów przez uczestnika?

Art. 4 ust. 1 – Wymaga doprecyzowania, co należy rozumieć jako „trwały nośnik”? Czy może być to aplikacja internetowa? Szczególnie w kontekście art. 7 ust. 2, gdzie mowa zarówno o formie elektronicznej, jak i utrwalaniu na trwałym nośniku. Obecne zapisy uniemożliwiają składanie zleceń za pośrednictwem systemów komputerowych, gdyż definicja jest nieadekwatna do założonego celu (definicja stanowi o informacjach kierowanych do konsumenta i umożliwiających mu odtworzenie). Art. 91 ustawy o funduszach inwestycyjnych stanowi o przekazywaniu potwierdzeń zawarcia transakcji przy wykorzystaniu trwałych nośników, które z kolei jest zdefiniowany w art. 2 pkt 41 ustawy o

funduszach inwestycyjnych i ma szersze pojęcie znaczeniowe („trwałym nośniku informacji – rozumie się przez to każdy nośnik informacji umożliwiający przechowywanie przez czas niezbędny, wynikający z charakteru informacji oraz celu ich sporządzenia lub przekazania, zawartych na nim informacji w sposób uniemożliwiający ich zmianę lub pozwalający na odtworzenie informacji w wersji i formie, w jakiej zostały sporządzone lub przekazane;”)

Zmiana: traktowanie trwałego nośnika na równi z zapisami obecnej UFI w art. 35.

„Art. 35. 1. Oświadczenia woli składane w związku z nabywaniem i żądaniem odkupienia przez fundusz inwestycyjny jednostek uczestnictwa mogą być wyrażone w postaci elektronicznej z zachowaniem wymogów gwarantujących autentyczność i wiarygodność oświadczenia woli.

2. Dokumenty związane z nabywaniem i żądaniem odkupienia przez fundusz inwestycyjny jednostek uczestnictwa mogą być sporządzane w formie elektronicznej, jeżeli dokumenty te będą w sposób należyty utworzone, utrwalone, przechowywane i zabezpieczone.

3. Jeżeli ustawa zastrzega dla czynności prawnej formę pisemną, uznaje się, że czynność dokonana w formie, o której mowa w ust. 1, spełnia wymagania formy pisemnej także wtedy, gdy forma pisemna została zastrzeżona pod rygorem nieważności.

4. Rada Ministrów może określić, w drodze rozporządzenia, zasady tworzenia, utrwalania, przechowywania i zabezpieczania, w tym przy zastosowaniu podpisu elektronicznego, dokumentów, o których mowa w ust. 2, z uwzględnieniem konieczności zapewnienia poufności i integralności przechowywanych dokumentów, w szczególności zabezpieczenia ich przed odczytaniem, modyfikowaniem lub usunięciem przez osoby nieupoważnione, a ponadto zasad zabezpieczenia urządzeń i systemów informatycznych przed utratą danych spowodowaną awarią lub zdarzeniem losowym.”

Art. 4 ust. 2 – Przepis pozwala na informowanie o zmianie danych pracodawcę lub TFI – powoduje to zagrożenie, że nie skorelują się bazy danych, ponieważ są alternatywne punkty do których zgłaszane są informacje. Część dyspozycji musi być zrealizowana w TFI (zamiany, konwersje), część przez pracodawcę (zmiana składki) a część będzie dotyczyć obu (np. zmiana danych, zmiana nazwiska). Koniecznym jest wprowadzenie obowiązku wymiany danych między TFI a pracodawcą. Skoro jest ewidencja centralna w PFR to najlepszym adresatem zmian jest właśnie PFR.

Art. 4 ust. 3 – Przepis wymaga doprecyzowania (składanie oświadczeń dot. PPK po ustaniu zatrudnienia) - w obecnym kształcie nie wiadomo, komu ma składać oświadczenia uczestnik dot. PPK, jeśli zatrudni się u nowego pracodawcy (albo zacznie prowadzić działalność gospodarczą).

Postulat do rozważenia, aby: oświadczenia dotyczące zmiany danych były składane w PFR, jako posiadającego wiedzę o prowadzonych PPK, będzie nadawał jakiś numer identyfikacyjny uczestnikowi i jest w stanie „zapanować” nad danymi oraz poinformować o nowych danych wszystkie instytucje prowadzące PPK dla danej osoby.

Art. 9 ust. 2 – Wyjaśnić, czy jeśli następuje przejście pracodawcy/połączenie pracodawców, to czy do zawarcia umów o prowadzenie PPK stosuje się tryb konsultacji ze związkami zawodowymi, podobnie jak przy zawieraniu umowy o zarządzanie?

Różne sytuacje, które można by od razu uregulować na poziomie ustawy:

- firma X łączy się z Y – w X jest PPK z instytucją A z kolei w Y PPK z instytucją B – do którego PPK idzie składka do A czy do B, czy do obu? Przy założeniu, że zawsze wiadomo, która z firm jest przejmująca (np. w naszym przypadku Y), to czy to oznacza obowiązkowy transfer środków z X do Y? to samo by dotyczyło łączenia się większej ilości firm.

Inna sytuacja: firma X łączy się z Y - w X jest PPK z instytucją A z kolei w Y PPE z instytucją B – gdzie idzie składka do PPK czy do PPE? Przy założeniu, że można mieć zarówno PPE, jak i PPK, jeśli w PPE składka jest poniżej 3,5% to pozostają 2 programy? A jeśli Pracodawca chce mieć tylko 1 program, to podnosząc składkę na co najmniej 3,5% automatycznie powoduje brak konieczności prowadzenia PPK, to czy można uregulować, że wówczas następuje obowiązkowy transfer środków z PPK do PPE? Pytanie co należy zrobić, żeby przenieść środki z PPE do PPK, jeśli Pracodawca chciałby mieć tylko PPK?

Powyżej zasygnalizowany temat praktyczny ma praktyczny charakter, ponieważ często mamy do czynienia z łączeniem pracodawców lub też przejmowaniem ich zorganizowanej części.

Art. 16 (a także szereg innych przepisów określających 7 dniowe terminy na wykonanie czynności, np. art. 19) – proponuje się doprecyzować, żeby to były dni robocze, gdyż np. okres Bożego Narodzenia czy tzw. majówka wiąże się niejednokrotnie z urlopami osób w tym czasie, co uniemożliwi realizację ww. obowiązku zawarcia umowy o prowadzenie PPK w terminie 7 dni od dnia zatrudnienia (zwłaszcza dotyczy to małych firm).

Art. 17 – dotyczy zawarcia umowy o prowadzenie PPK pomimo, że podmiot zatrudniający nie zawarł jej w imieniu osoby zatrudnionej.

Tym bardziej jest to istotne, że w Art. 22.1. – Niezwłocznie po zawarciu umowy o prowadzenie PPK wybrana instytucja finansowa udostępnia uczestnikowi na trwałym nośniku lub na wniosek uczestnika na piśmie, informację o zawarciu umowy o prowadzenie PPK. Jak się z tego wywiązać skoro nie wiadomo z kim taka umowa została zawarta? Skąd instytucja finansowa ma wiedzieć o zawarciu umowy z mocy prawa?

Art. 19 ust. 3 – Nie wiadomo, co jeśli uczestnik zapomni i nie zgłosi sprzeciwu na transfer, to przy PPK w podmiocie zatrudniającym, który pojawił się przy okazji jakiejś jednorazowej umowy zlecenia, może zostać złożony transfer z głównego PPK zawartego w podmiocie zatrudniającym, gdzie uczestnik ma stałą umowę o pracę i regularne zasilenia. Alternatywą jest może nie tyle zgłaszanie sprzeciwu, ale - przy listowaniu posiadanych PPK, złożenie oświadczenia zawarcie informacji, które chce się przetransferować do nowego. Albo wprost przyjęcie, że ten przepis ma zastosowanie tylko w przypadku zmiany jedyne go pracodawcy bądź zmiany głównego pracodawcy

Art. 19. 4. PFR składa, w imieniu uczestnika i wniosek o wypłatę transferową środków zgromadzonych w PPK, do instytucji finansowej.

Komentarz: W innym wypadku przy każdym zatrudnieniu nowego pracownika pracodawca oprócz zawarcia umowy dot. PPK na jego rzecz i obowiązków administracyjnym z tym związanych musi występować z wnioskiem o przetransferowanie środków z PPK poprzedniego pracodawcy do PPK przez niego prowadzonego. Przy rotacji pracowników jest to uciążliwe zadanie dla pracodawcy. PRF dysponuje wszelkimi danymi aby wypełniać powyższy obowiązek.

Art. 22 ust. 4 - coroczny obowiązek informowania do końca lutego przez pracodawcę uczestników (nie wiadomo, czy chodzi o aktualnie zatrudnionych, czy wszystkich, którzy byli zatrudnieni u danego pracodawcy) o wysokości zgromadzonych środków w PPK oraz o wysokości składek odprowadzonych na rachunek uczestnika w PPK w poprzednim roku kalendarzowym.

Należy rozszerzyć treść rekomendacji o zapisy umieszczone w innym miejscu opinii:

„Instytucja zarządzająca przekazuje uczestnikowi roczną informację o wysokości zgromadzonych środków w PPK oraz o wysokości składek odprowadzonych na rachunek

uczestnika w PPK w poprzednim roku kalendarzowym, w terminie do ostatniego dnia lutego za rok poprzedni.”

Uzasadnienie:

Instytucja zarządzająca a nie podmiot zatrudniający posiada informacje o wysokości zgromadzonych środków na koncie uczestnika.

Art. 22 ust. 6 – należy doprecyzować - o jaką zmianę chodzi (saldo?), jeśli tak, to postulat o informowaniu nie rzadziej niż raz na rok.

Art. 23 ust. 6 – należy doprecyzować przepis, gdyż mając na uwadze przepisy kodeksu pracy dopuszczające wypłatę wynagrodzenia do 10 dnia miesiąca następującego po miesiącu, za który należy się wynagrodzenie, do uregulowania w przepisie ustawy, czy pracodawcy, którzy mają ustaloną w kwietniu datę wypłaty wynagrodzenia za marzec, muszą odprowadzić składki wraz z wynagrodzeniem marcowym, czy dopiero za kwiecień?

Art. 27 - należy doprecyzować przepis gdyż niejasnym jest, czy przez "począwszy od miesiąca" rozumie się miesiąc, za który należy się płatność (czyli w rzeczywistości do TFI wpłynie składka w kolejnym miesiącu), czy w tym konkretnie miesiącu ma zostać przekazana składka? Czy termin płatności składek jest dokładnie tego samego dnia, co wypłata wynagrodzenia, czy istnieje margines "niezwłoczności"? W projekcie ustawy określono, iż: "Składki są odprowadzane w terminie wypłaty wynagrodzenia".

Art. 31 ust. 2 i ust. 3 – z analizy obu tych przepisów wynika, że jeżeli uczestnik ma „rachunki” w 10 subfunduszach wchodzących w skład jednego funduszu, to nie otrzyma dopłaty rocznej, gdyż albo zgodnie z ust. 2 musi mieć na jednym rachunku (czyli w jednym subfunduszu), albo zgodnie z ust. 3 musi mieć w różnych PPK (a nie ma, gdyż ma jedno PPK), i jedynie alokował w ramach tego jednego PPK środki na 10 różnych „rachunków”). Należy zatem zmielić definicję rachunku uczestnika.

Art. 33 ust. 3 – ustawa nie zawiera przepisów pozwalających uczestnikowi złożenie reklamacji lub skargi na nieuwzględnienie go w informacji przygotowanej przez PFR. Czy ma ją złożyć do PFR, ZUS, właściwego ministra? Czy ma zastosowanie jedynie art. 30 ust. 1, czyli rozstrzygnięcie sporów wg właściwości miejscowej (zamieszkanie uczestnika lub siedziba pracodawcy?). Kto wówczas powinien być pozwany?

Art. 36 ust. 3 – należy doprecyzować, czy określony limit 30% wartości aktywów funduszu odnosi się do całego funduszu, czy w przypadku tzw. funduszy parasolowych do każdego subfunduszu odrębnie? Obecnie nie jest to jednoznacznie uregulowane.

Art. 38 – dlaczego w przypadku subfunduszy zdefiniowanej daty (FZD) wyłączone zastosowanie art. 36 ust. 1, a zatem obowiązek lokowania środków zgromadzonych w PPK zgodnie z przepisami ustawy o PPK, z uwzględnieniem interesu uczestników i przestrzeganie zasad ograniczania ryzyka przy lokowaniu środków? Zapewne miało być wyłączenie art.37 ust.1

art. 39 ust. 1 – przenoszenie pomiędzy różnymi FZD części środków (co 10%) nie znajduje funkcji celu; może uczestnik powinien mieć możliwość indywidualnego wybrania jedynie innego FZD niż ten, który wynika z jego wieku?

Art. 42 ust. 2 – Ostatnie zdania (po „ust.11.”) stanowią niepotrzebny opis metodologii liczenia dotyczący uwzględnienia przepływów. To wszystko ujęte jest już powyżej w cenie jednostki uczestnictwa.

Art. 42 ust.11 – niepotrzebne jest odwołanie do portfela wzorcowego, zamiast tego wystarczyłby obowiązek wskazania wskaźnika referencyjnego, ustalonego osobno dla każdego funduszu/subfunduszu

Art. 43 ust. 1 – dodanie kosztów agenta transferowego (AT) do kosztów funduszu. Biorąc pod uwagę powszechność produktu oraz wysokie opłaty na rzecz portalu, a z drugiej strony istotne ograniczenie wysokości *management fee*, opłaty związane z prowadzeniem rejestrów u AT, mogą spowodować brak ekonomicznego uzasadnienia do oferowania przez TFI produktu PPK i wówczas rynek się zmonopolizuje do kilku największych graczy. Tylko duże TFI posiadające tzw. efekt skali będą w stanie oferować PPK, co będzie z niekorzyścią dla mechanizmu wolnorynkowego.

Zgodnie z art. 45.4. 4) lit. a) i b) TFI mają raportować kwartalnie do KNF informację o tym, za kogo pracodawca miał obowiązek odprowadzania składki, a za kogo nie posiadał. Być może powinny to być obowiązki PFR a nie instytucji finansowej.

Komentarz: Nie można obarczać dodatkowymi obowiązkami pracodawców.

Art. 47 ust. 3 – powinno być jednoznacznie określone, że udostępnianie/informowanie/prezentowanie powinno być dokonywane przez PFR bezpłatnie.

Art. 48 pkt 2 – w jaki sposób będzie liczony kapitał zakładowy w przypadku organu funduszu zagranicznego lub spółki inwestycyjnej (objętej definicją tegoż funduszu)?

Art. 52 ust. 4 pkt 2) – z treści wynika, że opłata roczna jest liczona jako 0,1% od wszystkich aktywów zgromadzonych w PPK przez instytucje finansowe a płacona przez każde z TFI oddzielnie, czyli każde TFI zapłaci tyle samo, niezależnie od wartości zarządzanych aktywów. Proponuje się jednoznacznie określić, że opłata roczna powinna być pobierana w wysokości max 0,1% od aktywów zarządzanych przez dane TFI i nie więcej niż np. 2 mln rocznie.

Art. 54 – Nie jest jasnym czy TFI może dobrowolnie „wypisać się” z portalu i zaprzestać oferowania PPK? Powinna być możliwość prostego przeniesienia prowadzonych PPK do innej wybranej instytucji finansowej. To samo w przypadku np. połączenia TFI.

Art. 63 ust. 3 (1 zł za rachunek) – do dookreślenia, że chodzi o konto uczestnika, a nie liczbę rejestrów prowadzonych dla tej osoby (zmiana definicji rachunku). Oraz do zmniejszenia wysokości tej kwoty, która nie ma ekonomicznego uzasadnienia. W opinii agentów transferowych obsługujących obecnie rejestry PPE maksymalna opłata powinna wynosić 20 gr.

Art. 69.2. 2) indywidualny identyfikator uczestnika w ewidencji PPK – numer pojawia się tylko w tym przepisie – czy trzeba będzie go przetwarzać przekazując dane do PFR oraz w jaki sposób zostanie on przekazany?

Art. 70 – do uregulowania, że udostępnianie danych możliwe jest elektronicznie.

Art. 74 ust. 1 – kto wskaże na jakie PPK ma zostać zrealizowany transfer dla byłego współmałżonka, jak on sam tego nie wskaże instytucji finansowej?

Art. 78 ust. 1 – kiedy zgłosi się uprawniony zanim pojawi się małżonek, to czy ma się zaspokoić w pełni jego roszczenia? Czy środki dla współmałżonka są nadrzędne i powinny pozostać? Brak jest wiedzy ile jest środków będących wspólnością majątkową a małżonek nie ma terminu na przyjscie z wnioskiem co może oznaczać, że osoba uprawniona nigdy nie otrzyma środków.

Art. 88 ust. 1 – czy będzie istniał uniwersalny wzór umowy, z którego uczestnik będzie miał obowiązek skorzystać, żeby nie analizować każdego z przypadków osobno? Sugestia, żeby tego typu umowy były składane do PFR i tam weryfikowane a dopiero na jego wniosek PFR instytucja finansowa wypłacałaby środki.

Art. 89 i art. 90, a także art. 41 ust. 2 pkt 4 – pojawia się kilkakrotnie pojęcie „jednostek rozrachunkowych zgromadzonych na rachunku uczestnika”, które nie posiada własnej definicji, chociaż zapewne autorowi chodziło o jednostki uczestnictwa, a użycie pojęcia „jednostki rozrachunkowe” jest zapożyczeniem z innej ustawy.

Art. 94 ust. 2 pkt 8) – wymagany jest podpis podmiotu zatrudniającego w informacji przekazywanej przez instytucje finansową. To może bardzo wydłużyć proces. Poza tym jaki jest cel poświadczenia, skoro są to dane, którymi dysponuje raczej TFI, a nie podmiot zatrudniający. Dodatkowo będzie to opóźniać przekazanie dokumentu do uczestnika i kolejnej instytucji i generować dodatkowe koszty związane z wysłaniem dokumentu do podmiotu zatrudniającego

Art. 95 ust. 1 – należy rozważyć określenie terminu realizacji zwrotu na 14 dni, analogicznie jak to ma miejsce dla wypłaty transferowej.

II. Inne uwagi szczegółowe

art. 7 ust. 2, treść rekomendacji:

Podmiot zatrudniający, po zasięgnięciu opinii, w sposób zwyczajowo przyjęty w podmiocie, zakładowej organizacji związkowej lub innej reprezentacji osób zatrudnionych, wybiera instytucję finansową, z którą zostanie zawarta umowa o zarządzanie PPK, w szczególności na podstawie oceny proponowanych przez tę instytucję finansową warunków zarządzania środkami gromadzonymi w PPK, efektywności w zarządzaniu aktywami i doświadczenia w zarządzaniu funduszami inwestycyjnymi, mając na uwadze najlepiej rozumiany interes osób zatrudnionych.

Uzasadnienie:

W obecnym brzmieniu art. 7 ust. 3 nie precyzuje w jaki sposób opinia ma zostać przedstawiona pracodawcy co może budzić wątpliwości po stronie organizacji społecznych. Pracodawca zobowiązany do zawarcia i prowadzenia umowy o zarządzanie PPK pod rygorem sankcji o których mowa w art. 96 powinien mieć pełną swobodę wyboru instytucji zarządzającej z którą będzie współpracował aby wypełnić spoczywające na nim obowiązki.

Umowa o zarządzanie PPK, art. 8 ust. 6 oraz art. 17

treść rekomendacji:

art. 8 ust. 6 dodaje się pkt a

„Podmiot zatrudniający i uczestnik finansują składki od dnia zawarcia umowy z instytucją zarządzającą.”

Uzasadnienie:

Doprecyzowanie terminu należności składki w przypadku nie dopełnienia obowiązku zawarcia umowy w terminie określonej w niniejszej ustawie nie będzie działało zniechęcająco dla uczestników do pozostania w PPK w obawie przed naliczeniem wstecznej składki. Naliczanie wsteczne stanowiłoby znaczne uszczuplenie wynagrodzenia uczestnika w miesiącu obciążenia PPK.

Umowa o prowadzenie PPK, art. 22 ust. 4

treść rekomendacji:

„Instytucja zarządzająca przekazuje uczestnikowi roczną informację o wysokości zgromadzonych środków w PPK oraz o wysokości składek odprowadzonych na rachunek uczestnika w PPK w poprzednim roku kalendarzowym, w terminie do ostatniego dnia lutego za rok poprzedni.”

Uzasadnienie:

Instytucja zarządzająca a nie podmiot zatrudniający posiada informacje o wysokości zgromadzonych środków na koncie uczestnika.

Umowa o prowadzenie PPK, art. 23 ust. 2

treść rekomendacji:

„Uczestnik może zrezygnować z odprowadzania składek podstawowych do PPK na podstawie pisemnej deklaracji złożonej podmiotowi zatrudniającemu. Rezygnacja z odprowadzania składek nie wymaga zmiany umowy o prowadzenie PPK.”

Uzasadnienie:

Pozostawienie zapisu w wersji zawartej w projekcie może wprowadzić uczestnika w błąd iż w przypadku złożenia deklaracji rezygnacji z uczestnictwa w PPK deklaruje on jedynie brak składki obciążającej pracownika.

Składki odprowadzane do PPK, art. 24 ust. 4

treść rekomendacji:

dodanie pkt. a

„w przypadku, o którym mowa uczestnik nadal finansuje składkę podstawową z własnych środków.”

Uzasadnienie:

Niezasadnym zdaje się ograniczenie uczestnikom prawa do finansowania składki z własnych środków w przypadku problemów finansowych pracodawcy, który choć w okresie zawieszenia opłacania składki nadal będzie zobowiązany do prowadzenia PPK.

Zmiana w przepisach obowiązujących:

W ustawie z dnia 20 kwietnia 2004 r. o pracowniczych programach emerytalnych (Dz. U. z 2016 r. poz. 1449), proponowane są następujące zmiany:

art. 38 ust.1 dodaje się pkt3

„W okresie przestoju ekonomicznego, o którym mowa w art. 2 pkt 1 ustawy z dnia 11 października 2013 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z ochroną miejsc pracy (Dz. U. z 2017 r. poz. 842), nie finansuje składki podstawowej i składki dodatkowej.”

Uzasadnienie

Dodanie powyższego zapisu spowoduje standaryzację w zakresie uprawnienia wynikającego z zapisów dotyczących zawieszenia opłacenia składki w PPK i PPE. Jednocześnie należy zwolnić pracodawcę prowadzącego PPE i powołującego się na powyższe przedmiotowe zawieszenie opłacania składki z konieczności tworzenia PPK.

Podsumowanie:

1. Opinia ZP BCC do projektu ustawy w przedstawionym brzmieniu nie może być pozytywna, a szeroki zakres ujawnionych mankamentów i braków, skłania do ich pilnego wyeliminowania.

- 2.** Oczekujemy na konstruktywne efekty pracy Zespołu Problemowego ds. Ubezpieczeń Społecznych RDS w celu wyeliminowania braków wymienionej regulacji na zasadzie porozumienia partnerów społecznych i przedstawicieli rządu.
- 3.** Przedstawiliśmy szczegółowe propozycje zmian do projektu ustawy i oczekujemy na ich uwzględnienie.